

Uzun zamandır istediğim bir kitaptı Slaughterhouse-five.

Hızlı mı okudun?

Hayır, normal ve sakin hızımda. Ufak bir kitap zaten.

Bilimkurgu kitaplarının arasından çıkması beklentiyi düşürmüş olabilir mi?

Bilmem. Zannetmiyorum. Kitabın bir kısmını dinlemiştim. Konusunun ikinci dünya savaşı olduğunu dinlediğim kadarıyla biliyordum. Kurgu kitapları dinlemek zor diye bıraktım.

Hatırladığım kadarıyla Bilim-Kurgu diyecek bir kitap değildi. En azından Bilim-Kurgu tarafı pek baskın değil.

Evet. Neden Bilim-Kurgu dediklerini de anlamadım. Neticede *zaman yolculuğu* diye anlatılan bir şeyler var ama kitabın *meselesi* bu değil. Roman tarafı BK tarafından daha güçlü geldi bana. Normalde tersi olur, malum.

Dili nasıl?

Dili özellikle basit tutmuş. Cümlelerin kısalığı farkediliyor.

İyi mi bu?

Amacına bağlı. Proust okumaya alışmış kişiye zevk vermeyecektir. Okumayı kolaylaştırdığı muhakkak. Edebi estetiği de mevcut. Ancak buradaki güzellik daha çok anlattığı olaylar ve karakterlerle üslubun uyumu. Kitap va'zettiği şekilde yazılmış. Keyif veren tarafı bu.

There is no intelligent thing to say about a massacre dediğini hatırlıyorum, *bir katliam hakkında söylenecek zekice bir şey yoktur*. Dresden bombalanması hakkında konuşuyordu sanırım. Senin neler dikkatini çekti?

Bunları paylaşmalı mıyım? Okuyanlara **spoiler** olmasın sonra?

Konuyu anlatmanı istemiyorum. Sadece dikkatini çeken cümleler ve neden önemli bulduğun.

Uzaylıların *romanlarını* kısım güzeldi. Va'zettiği gibi yazmış dediğim bu.

Bütün anları bir anda anlatma meselesi mi?

Evet. Okuma dediğimiz hayli *lineer*, tek tek sözlerin dizilmesinden mürekkep. Zaman kavramımız da böyle ve zaman olayları sıraya dizdiği için biz böyleyiz. Ancak zamanla ilgili değişik fikirler ifade edince, *okuma* fiili de değişiyor.

Her şey değişmez mi, zaman değişince?

Evet. Aslında zamanla ilgili yazmanın böyle bir dezavantajı var. O kadar merkezi bir kavram ki, onun dışında bir varlık veya dünya tahayyül etmek imkansız.

Kafamda mekanı sabit tutup, zamanı ileri geri sarabiliyorum. Film gibi. Ancak farklı mekanların, farklı zamanlarda nasıl akacağını hayalimde canlandırmam zor. Bir de zaman da mekana bağlı.

Birden fazla zaman boyutu varsa, kainat hakkında bildiğimiz her şeyi gözden geçirmemiz gerekir. Bazen aklıma gelir ve korkarım.

Birden fazla zaman boyutu olup olmadığı meçhul ama tek boyutlu zaman tutarlı. Yani enerji korunumu veya olayların birbirini takip etmesi gibi konularda bir tutarlılık var. Çok boyutlu zamanın sadece bir boyutuna şahit olsaydık, herhalde olaylar birbirini takip etmezdi veya enerjinin korunması mümkün olmazdı.

Zaman çok boyutlu olsaydı ancak insan tek boyutuna mahkum olsaydı bu tutarlılık olmazdı demek bence biraz zor. Belki tutarlılık dediğimiz, mahkumiyetimizden başka bir şey değildir. Yani arka arkaya gördüğümüz bu olaylar belki de aslen bizim zincirlerimizdir?

Çok spekülatif konuşuyorsun. Evet. Belki zaman tutarlılığını isbat etmek zor ancak başka ne yapabiliriz?

Elimizden gelen bu kadar, doğru. Zaman düşüncenin bile merkezinde olduğu için tutarlı görüyor olabiliriz dünyayı.

Hmm. Kitapta uzaylıların söylediği bir şey vardı, belki bununla alaka kurulabilir: Biri *birçok dünyayı gezdim, hür irade konusunun sadece dünyada tartışıldığını gördüm* diyordu.

Hür irade zamanla alakalı evet. *İnsanda irade mevcut mudur* sorusunun cevabı, *insan zamanda esir midir?* sorusuna benziyor. İnsan zamanda esirdir, iradesi de zamanın izin verdiği kadar. Belki kendinde hür irade *vehmetmesinin* sebebi de, düşüncesinin zamanı keşfetmiş olmasından kaynaklanıyor. Hayvanların hür iradesi var mıdır? Onların böyle bir tartışması olduğunu sanmıyorum.

Kediler de hayatlarına insanlar kadar hakim duruyor ama zaman konusunda bir fikirleri olmadığı için, iradelerinin tecelli edip etmediği tartışmasını yapmıyorlar. Bunu demek istiyorsun sanırım.

Evet. Eğer düşüncemiz hem zamana bağlı, hem de onun *dışındaymış gibi* olmasaydı, yani bir anda sadece bir şey düşünüyor olsaydık, herhalde hür irademizin olup olmadığını merak etmezdik.

Çünkü ne düşünüyorsak, o olurduk. Olduğumuzdan farklısını düşünmediğimiz için, mukayese etme imkanımız olmazdı. Bu sebeple de hür irade tartışmalarına kapılmaya gerek kalmazdı.

Birbirimizi anlıyoruz.

Eh, aynı kişi olmanın faydaları da var.

Başka ne gördün?

Hristiyanlıkla ilgili ilginç bir eleştiri vardı. *İncillerin bize öğrettiği* diyor, *kimi linç ettiğinize dikkat etmek. Eğer Tanrı'nın oğluysa intikamı çok kötü olabilir, yoksa linç etmek serbest.*

Böyle düşünmemiştim hiç.

İncillerin asıl *arızasının*, Tanrı'nın oğlu olmayı sadece İsa Mesih'e hasretmesi olduğunu söyleyenler de var. Diyolar ki, *İncil yani müjde aslında hepimizin Tanrı'nın oğlu olabileceğine dairdir.*

Hmm. *Tanrı'nın oğlu* telmih tabii. *Ermek* dedikleri gibi mi?

Fazla girmeyelim bu konuya, çıkamıyoruz sonra.